
Ваше преосвештенство и часни оци, Уважене даме и господо, Драге колегинице и колеге.

Трећег јуна сваке године град Ниш ревносно обележава своју славу – Светих Константина и Јелене, подсећајући тиме на свог славног суграђанина, цара Константина Великог, чијим је едиктом, издатим у Милану 313, означен почетак Хришћанства као равноправне религије Римске империје. Почевши од 2002. године, на тај пресвечани дан, Ниш и његов Универзитет пружају гостопримство истакнутим византолозима који се у овом граду, дуге и славне повеснице и богате баштине, окупљају на већ традиционалном и добро знамом међународном симпозијуму Ниш и Византија. Ове године та смотра се одржава по двадесет трећи пут.

Од почетка замишљен са високим амбицијама, скуп је током претходних година сабрао више стотина научника не само из наше отаџбине већ и из земаља некадашњег византијског света – Грчке, Бугарске, Македоније и Турске – али и из других крајева Европе, који су расветлили, или пак покренули, мноштво питања везаних за историју, културу, уметност и веровања Византије и народа који су припадали њеном цивилизацијском кругу, а посебно онај свод тема који се односи на средњовековну Србију и на сам град Ниш. И не само да су скупови из године у годину бивали редовно одржавани и узорно осмишљени и организовани, већ су и сва научна саопштења са њих ревносно публикована у годишњим зборницима радова, чија је опрема, с временом, постајала све боља.

За дуговечност и углед симпозијума у првом реду заслужни су свесрдна подршка Града Ниша, Епархије нишке и Универзитета у Нишу, институција које су од самог почетка његовог одржавања мудро и визионарски учили значај такве манифестације не само за Град него и за читаву нашу земљу. Како су успех и дуго трајање оваквих скупова, уз неизоставну институционалну подршку, редовно резултат упорности и преданости појединаца, овом приликом бих посебно истакао немерљиве заслуге нашег уваженог и драгог колеге др Мише Ракоције, човека неисцрпне енергије и изузетних организаторских способности, који је кроз све те године био истински *spiritus movens* ових сусретања. Благодарећи удруженим прегнућима поменутих установа и неколиких појединаца, и њиховој синергији, симпозијум је опстао и убрзо постао високо етаблиран у научним круговима, а као такав и неразлучиво повезан са градом у којем је поникао.

Посебна драгоценост ових симпозијума јесте и то што њихови организатори сваке године предлажу нову тему која чини окосницу истраживачке делатности учесника. Тај брижљиво и зналачки осмишљен оквир редовно је посвећен некој од кључних, великих тема или значајној годишњици, али, истовремено, он је и довољно широк како би могао да сабере истраживаче различитих профила, обухвати разноврсна питања и омогући мултидисциплинарност у њиховој обради. У складу са таквом вишегодишњом праксом главна тема овогодишњег окупљања везана је за обележавање хиљаду седамстотина година од 324, када је отпочела изградња нове престонице на Босфору која ће, у знак сећања на свог утемељитеља, понети име Константинопољ.

Управо у новембру ове године навршиће се равно седамнаест столећа од времена када је цар Константин I донео по светску историју далекосежну одлуку да на географски и стратешки јединственом положају, на рту смештеном на размеђи два континента, Европе и Азије, и запљускиваном водама Босфора са истока, Златног рога са севера, а Мраморним морем са јужне стране, на месту древне варошице Византион, сагради нову престоницу Империје. Током наредних шест година, у величанственом градитељском подухвату, незабележеном у историји, обриси новог престоног града – чији су моћни бедеми и куле обухватили сложено и дубоко промишљено урбано ткиво, саткано од мреже улица и велелепних тргова, с монументалним јавним здањима и раскошним палатама и црквама – углавном су били довршени, па је већ 11. маја 330. године, свечаним чином освећења, нова престоница била инаугурисана. Град је назван по свом оснивачу: Константинов град, Константинопољ, за Словене град царева, царски град – Цариград, а потом је вековима сматран центром васељене и једним од најзначајнијих оновремених политичких, културних и урбаних жаришта. Будући да је грађен угледањем на Рим, чију је славу убрзо засенио, називан је и Новим Римом, а каткад и Новим Јерусалимом. И мада су од тог најстаријег градитељског слоја, насталог у епохи цара Константина, данас преостали невелики трагови, сасвим је извесно да је управо он био заматак из којег ће, у потоњим столећима, изнићи најславнији град тадашњег света.

Настао као резултат воље и замисли једног великог владара, да би потом прерастао у политичко, војно, привредно, црквено и културно средиште Византијске империје, Цариград је током читавих хиљаду година имао несамерљив утицај на политичка и црквена збивања и целокупни културни развитак човечанства, укључујући, нарочито, источне Словене. Стога се по свом значају у светској историји могао поредити једино са Римом. Па и касније, након турског освајања, 1453. године, његово завештање наставило је да живи, готово до наших дана, као неисцрпан и недостижан узор у многим областима уметничког стваралаштва, као велики мотив у повестима и народним легендама и, посебно, као чест топос у епизи балканских народа, где се помен Стамбола (Стамбула) јавља у оба контекста – историјском и, захваљујући огромним размерама духовне и материјалне моћи коју је оличавао, у пренесеном, симболичном значењу.

Одабиром великог јубилеја – хиљаду седамстотина година од заснивања Константинопоља – као теме водиле овогодишњег нишког скупа, изнова је наглашен непроцењив значај који је византијска престоница имала током своје дуге повести, а који је задржала и до данас, будући неисцрпном и подстицајном темом савремених византолошких студија. Позивом који ми је упућен да одржим говор на отварању овогодишњег међународног симпозијума византолога указана ми је изузетна част. С тим осећањем проглашавам XXIII научни скуп Ниш и Византија отвореним, а његовим учесницима желим успешан и плодотворан рад.

Проф. др Зоран Ракић, Универзитет у Београду
(*Говор са свечаног отварања симпозијума „Ниш и Византија XXIII”*)